

Рамз БОБОЖОН,
Узбекистон халқ шоири

ТИЛАГИМ

Фалокат қош-қовоқ орасидадир,
Бир лаҳза амри-ла топади, қарор.
Қисматим кўзимнинг қорасидадир,
Телмурар мисоли ёргулика зор.

Юрагим овчидай ишқ саҳросида
Охуни тутолмай ҳамон овора...
Тилагим ҳамиши халқ дусиди,
Юртнинг юмушига ярасам, зора!

ЛАВҲА

Иўллар аста қоронгулади,
Тарк этгандай табассумини...
Танимаган итилар талади,
Танигани қисди думини.

Ит итилигни қилди-ю, аммо
Эслаг солди қимнидир ногоҳ;
Уша бадбахт, ўша беено
Кимларгадир қазигандир чоҳ?!

Тишин қайраб, кўзи олайиб,
Думин қисиб, турганча турди.
Қош қорайди, у ҳам қорайиб,
Тун кўйнига ўзини урди.

ДУСТЛАРНИ КУТДИМ ТОНГДАН

Боғ ошдим, баҳор ошдим,
Еш эдим, қайнаб-тошдим,
Езга етгаида, найлай,
Билимдим, қайта шошдим?

Иўлни танимай қолдим,
Балки, қаридим, толдим.
Лекин овга чиққанда
Улжага оху олдим.

Бўш келмадим ҳеч кимга,
Дардин ютдим ичимга...

Мактансам-мақтансам,
Ишондим ўз кучимга.

Емонни олиб урдим,
Яхшини яхши кўрдим,
Кўл ковуштириб, эшик —
Остонасида турдим.

Дўстларни кутдим тонгдан,
Келаверди ҳар ёндан.
Кексалик гаштига сурдим,
Кечгудай бўлиб жондан.

САНЪАТ МАЛИКАСИ

«Юсуф ва Зулайҳо» музикали драма-
сида Зулайҳо ролини ишро этган Зу-
лайҳо Бойхонова шаънига

Зулайҳо севгиси ўтили бир севги,
Наҳот, учқунидан ёнмаса юрак!
Кимга насаб этиса мухъабат мулки,
Уша юрак ёнмоги керак!

Сен ёндинг, мен ёндин, ёнди еру кўк,
Енмагадир юраклар қолди армонда...
Хасадгўй хазонин жарниларга тўк,
Сени гул кутади боғу бўстонда.

Сенинг қўшиқларинг, сенинг
куйларинг, сенинг ҳаёлларинг,
Сенинг ҳаёлларинг, сенинг ўйларинг,
Менинг илҳомимга омухта гўё.

Сенга, эй азизим, тилайман оқ йўл,
Холбуки, санъатнинг йўллари қалтиш...
Бир ёғи тог бўлса, бир ёғидир чўл,
Орада бир йўл бор, у ҳам нотеси.

Сен нозик, бокира бўлсанг ҳам, аммо,
Вужудингда ўт бор, куч бор, шидат
бор бор.

Сенинг мұхъабатинг ўзи бир дунё,
Бир дунёда иккни Зулайҳо тақрор...

Таажжуб. Иккиси икни тан, бир жон,
Бир оқ саройда, бошқа бирори —
Санъат диёрида нури нўрағин,
Юлдуздан олинган гўё қалови...

Зулайҳо шуҳрати йилларга татир,
Машҳур овозларга ҳамоҳанг ажаб жўр.
Очиғ айтади десам, бор-ку, юз-хотир,
Ийманиб дейманки, кўролмаган кўр!..

Зулайҳо! Зулайҳо! Узоқ-узоқдан
Янграб келади Юсуф нидоси...
Парвона қўрмайди ўтили чиродан,
Уни ардоқлайди севги худоси.

БАЛКИ

Негадир, азизим, кўнглим қоронгу,
Ўзим ҳам билмайман бу сир-асорни?

бермаганингда ҳам хафа бўлмаганман. Дўстлик ҳурмати, менга ишонган бўлсанг, ишончининг онлаганинан. Шунинг учун қишлоқ дошигингин, боз устига яхин оғанингингин тутбанинга олиб бўшига аравантига сўраётган экан, йўқ деймайсан, эхтимол, дўстлик ҳурмати араванни ҳайдашга ўзинг ўтирасид. Ахир қўшиқларда айтилгандик, бу ташвиши ҳар биримизнинг бўшизиди бор-да.

Маълумки, одамлар ўз яхинлари, танишибилинлари ёки ҳамқишлоқларидан бирортаси вафот этса ҳаммаси бир жону бор тан бўлаб инғилиди, ҳар ким қўлидан келгана хизмат килишга интилади. Мархум яхини одам бўлса, одамлар кўн бўлади, сал бундайрон бўлиб кетди дейсими? Афусни, йўқ. Бу дамдоринг кетидан эргаш болган гуноҳларидар. Бўлмаса, қишининг қархондиган инсон орасидан ўз гуноҳларидан бошқа нима ҳам эргаши тоғда боради.

Гуноҳларимиз бизга ҳамиши соҳи ит, гоҳ ёмон хотин киёфасидан эргалиб юради... Дирек, ажойиб кунларнинг бирда хузынингда турган мана шу Ходор кирк ёлғончи деб ном олган наминада камтариш кўнигидан ўзнига вафот этиши — худо асрасин дейсан сен ва мен ҳам шундай дейман. Аслида у кўркувади, ўз итиш кўрихоне коғонулини ўзлашади. Бир ёғи тог бўлса, бир ёғидир чўл, Орада бир йўл бор, у ҳам нотеси.

Сенингча, бу ит бўлганими? Албатта, йўқ. Бу дамдоринг кетидан эргаш болган гуноҳларидар. Бўлмаса, қишининг қархондиган инсон орасидан ўз гуноҳларидан бошқа нима ҳам эргаши тоғда боради.

Гуноҳларимиз бизга ҳамиши соҳи ит, гоҳ ёмон хотин киёфасидан эргалиб юради...

Дирек, ажойиб кунларнинг бирда хузынингда турган мана шу Ходор кирк ёлғончи деб ном олган наминада камтариш кўнигидан ўзнига вафот этиши — худо асрасин дейсан сен ва мен ҳам шундай дейман. Аслида у кўркувади, ўз итиш кўрихоне коғонулини ўзлашади. Бир ёғи тог бўлса, бир ёғидир чўл, Орада бир йўл бор, у ҳам нотеси.

Сенингча, бу ит бўлганими? Албатта, йўқ. Бу дамдоринг кетидан эргаш болган гуноҳларидар. Бўлмаса, қишининг қархондиган инсон орасидан ўз гуноҳларидан бошқа нима ҳам эргаши тоғда боради.

Гуноҳларимиз бизга ҳамиши соҳи ит, гоҳ ёмон хотин киёфасидан эргалиб юради...

Дирек, ажойиб кунларнинг бирда хузынингда турган мана шу Ходор кирк ёлғончи деб ном олган наминада камтариш кўнигидан ўзнига вафот этиши — худо асрасин дейсан сен ва мен ҳам шундай дейман. Аслида у кўркувади, ўз итиш кўрихоне коғонулини ўзлашади. Бир ёғи тог бўлса, бир ёғидир чўл, Орада бир йўл бор, у ҳам нотеси.

Сенингча, бу ит бўлганими? Албатта, йўқ. Бу дамдоринг кетидан эргаш болган гуноҳларидар. Бўлмаса, қишининг қархондиган инсон орасидан ўз гуноҳларидан бошқа нима ҳам эргаши тоғда боради.

Гуноҳларимиз бизга ҳамиши соҳи ит, гоҳ ёмон хотин киёфасидан эргалиб юради...

Дирек, ажойиб кунларнинг бирда хузынингда турган мана шу Ходор кирк ёлғончи деб ном олган наминада камтариш кўнигидан ўзнига вафот этиши — худо асрасин дейсан сен ва мен ҳам шундай дейман. Аслида у кўркувади, ўз итиш кўрихоне коғонулини ўзлашади. Бир ёғи тог бўлса, бир ёғидир чўл, Орада бир йўл бор, у ҳам нотеси.

Сенингча, бу ит бўлганими? Албатта, йўқ. Бу дамдоринг кетидан эргаш болган гуноҳларидар. Бўлмаса, қишининг қархондиган инсон орасидан ўз гуноҳларидан бошқа нима ҳам эргаши тоғда боради.

Гуноҳларимиз бизга ҳамиши соҳи ит, гоҳ ёмон хотин киёфасидан эргалиб юради...

Дирек, ажойиб кунларнинг бирда хузынингда турган мана шу Ходор кирк ёлғончи деб ном олган наминада камтариш кўнигидан ўзнига вафот этиши — худо асрасин дейсан сен ва мен ҳам шундай дейман. Аслида у кўркувади, ўз итиш кўрихоне коғонулини ўзлашади. Бир ёғи тог бўлса, бир ёғидир чўл, Орада бир йўл бор, у ҳам нотеси.

Сенингча, бу ит бўлганими? Албатта, йўқ. Бу дамдоринг кетидан эргаш болган гуноҳларидар. Бўлмаса, қишининг қархондиган инсон орасидан ўз гуноҳларидан бошқа нима ҳам эргаши тоғда боради.

Гуноҳларимиз бизга ҳамиши соҳи ит, гоҳ ёмон хотин киёфасидан эргалиб юради...

Дирек, ажойиб кунларнинг бирда хузынингда турган мана шу Ходор кирк ёлғончи деб ном олган наминада камтариш кўнигидан ўзнига вафот этиши — худо асрасин дейсан сен ва мен ҳам шундай дейман. Аслида у кўркувади, ўз итиш кўрихоне коғонулини ўзлашади. Бир ёғи тог бўлса, бир ёғидир чўл, Орада бир йўл бор, у ҳам нотеси.

Сенингча, бу ит бўлганими? Албатта, йўқ. Бу дамдоринг кетидан эргаш болган гуноҳларидар. Бўлмаса, қишининг қархондиган инсон орасидан ўз гуноҳларидан бошқа нима ҳам эргаши тоғда боради.

Гуноҳларимиз бизга ҳамиши соҳи ит, гоҳ ёмон хотин киёфасидан эргалиб юради...

Дирек, ажойиб кунларнинг бирда хузынингда турган мана шу Ходор кирк ёлғончи деб ном олган наминада камтариш кўнигидан ўзнига вафот этиши — худо асрасин дейсан сен ва мен ҳам шундай дейман. Аслида у кўркувади, ўз итиш кўрихоне коғонулини ўзлашади. Бир ёғи тог бўлса, бир ёғидир чўл, Орада бир йўл бор, у ҳам нотеси.

Сенингча, бу ит бўлганими? Албатта, йўқ. Бу дамдоринг кетидан эргаш болган гуноҳларидар. Бўлмаса, қишининг қархондиган инсон орасидан ўз гуноҳларидан бошқа нима ҳам эргаши тоғда боради.

Гуноҳларимиз бизга ҳамиши соҳи ит, гоҳ ёмон хотин киёфасидан эргалиб юради...

Дирек, ажойиб кунларнинг бирда хузынингда турган мана шу Ходор кирк ёлғончи деб ном олган наминада камтариш кўнигидан ўзнига вафот этиши — худо асрасин дейсан сен ва мен ҳам шундай дейман. Аслида у кўркувади, ўз итиш кўрихоне коғонулини ўзлашади. Бир ёғи тог бўлса, бир ёғидир чўл, Орада бир йўл бор, у ҳам нотеси.

Сенингча, бу ит бўлганими? Албатта, йўқ. Бу дамдоринг кетидан эргаш болган гуноҳларидар. Бўлмаса, қишининг қархондиган инсон орасидан ўз гуноҳларидан бошқа нима ҳам эргаши тоғда боради.

Гуноҳларимиз бизга ҳамиши соҳи ит, гоҳ ёмон хотин киёфасидан эргалиб юради...

Дирек, ажойиб кунларнинг бирда хузынингда турган мана шу Ходор кирк ёлғончи деб ном олган наминада камтариш кўнигидан ўзнига вафот этиши — худо асрасин дейсан сен ва мен ҳам шундай дейман. Аслида у кўркувади, ўз итиш кўрихоне коғонулини ўзлашади. Бир ёғи тог бўлса, бир ёғидир чўл, Орада бир йўл бор, у ҳам нотеси.

Сенингча, бу ит бўлганими? Албатта, йўқ. Бу дамдоринг кетидан эргаш болган гуноҳларидар. Бўлмаса, қишининг қархондиган инсон орасидан ўз гуноҳларидан бошқа нима ҳам эргаши тоғда боради.

Гуноҳларимиз бизга ҳамиши соҳи ит, гоҳ ёмон хотин киёфасидан эргалиб юради...

Дирек, ажойиб кунларнинг бирда хузынингда турган мана шу Ходор кирк ёлғончи деб ном олган наминада камтариш кўнигидан ўзнига вафот этиши — худо асрасин дейсан сен ва мен ҳам шундай дейман. Аслида у кўркувади, ўз итиш кўрихоне коғонулини ўзлашади. Бир ёғи тог бўлса, бир ёғидир чўл, Орада бир йўл бор, у ҳам нотеси.

Сенингча, бу ит бўлганими? Албатта, йўқ. Бу дамдоринг кетидан эргаш болган гуноҳларидар. Бўлмаса, қишининг қархондиган инсон орасидан ўз гуноҳларидан бошқа нима ҳам эргаши тоғда боради.

Гуноҳларимиз бизга ҳамиши соҳи ит, гоҳ ёмон хотин киёфасидан эргалиб юради...

Дирек, ажойиб кунларнинг бирда хузынингда турган мана шу Ходор кирк ёлғончи деб ном олган наминада камтариш кўнигидан ўзнига вафот этиши — худо асрасин дейсан сен ва мен ҳам шундай дейман. Аслида у кўркувади, ўз итиш кўрихоне коғонулини ўзлашади. Бир ёғи тог бўлса, бир ёғидир чўл, Орада бир йўл бор, у ҳам нотеси.

Сенингча, бу ит бўлганими? Албатта, йўқ. Бу дамдоринг кетидан эргаш болган гуноҳларидар. Бўлмаса, қишининг қархондиган инсон орасидан ўз гуноҳларидан бошқа нима ҳам эргаши тоғда боради.

Гуноҳларимиз бизга ҳамиши соҳи ит, гоҳ ёмон хот

ЗАХИРИДДИН МУҲАММАД БОБУРНИНГ 510 ИИЛЛИГИ

Шу чоққача темурий Бобур Мирзонинг Ҳиндистоннинг тузган буюк салтанати ворислари — бобурйилар сулоласини вакиллари юлмаган деб ҳисоблаб келинади. Мустақалилар ийларидаги изланшилар хайрли самаралар берди, Ўзбекистоннинг ўз истиқололиги эришганилиги натижасида бига замондош бўлган бобурйилар ҳақида хабар топ-

дик. Якнида матбуотда Ҳиндистоннинг Ҳайдарбод шахрида истиқомат қиласаётган бобурйилар сулоласининг мўгуллар оиласас» жамиятининг бош котиб яхон Зинёвиддин Тусийнинг республиками Президентига мактуби ва Ислом Каримовнинг ўша мактубга жавоби, шунингдеги сунгити Қамчибек Кенжек қўйидаги мақоласида шу тарихнинг бир учини чиқарди.

ҲИНДИСТОН САҒАРИДАН кўзда тутган асосий максадларимиздан бирни Бобур авлодларини излаш эди. Тўғри, бу борада бирон янгилик топшиш у қадар ишончимиз көмил эмас эди. Ахир бизагча ҳам шундай ният билан бобурйиларнинг исканинг ватанинга бўлган Ҳинд дийрга сифар киглан бобуршунга олимлар, адабиевлар кўп бўлганлар. Бобур авлодларини колган бўйса, шу пайтага дараги чиқардигу, деган мулоҳаза кабилиятидаги умид учунчиларни сўайтиради. Матбуотда ахён-ахёнд қўнибинг көладиган мимишамо гаплардан бошқа асосимиз ҳам йўқ эди.

Балки шунинг учунни, Лоҳур шаҳар (Покистон) милий музей директори Сайфур Рахмон: «Калоиддин Ахбор деган одам бўлерди, у ўзини бобурйилар авлодиданман деб юареди, лекин ростиң-блонги, билимдами, дегандана бир ҳаяжонга тушсувка, да кимсаннинг тайинидаги билимлабагач, каттик ўйнимаган ва қайтишида астойдил қўидирамиз, деган юнанч билан Ҳиндистонга ўтиб тағтаверган эди.

Дехли, Арга, Калкунгана ва яна бир қанча катта-қинчина шаҳарларден, ниҳоятда ранг-берган ва жозибали манзараларга бой йўллар, дараларден ўтиб, Ҳайдарбод шаҳрига яқиншар эканимиз, Саларжон музейини кўриб, у ерда сакланвётган «Бобурнома» ва Бобур девонининг туркайча кўлъемаларидан нусха кўнтирилди, Андиконга — Бобур боргидаги қад ростлаётган Бобур музейига олиб кетишни ўйлаб сунор эди.

...Музей пособинлари — носрани ҳарбий кийимили, елкасадиги погонларида иккитадан кумуш ранг юзуда юриқраб турган йигитлар бизни илк табассум билан кутиб олишиди.

раси бегим Соҳиба Лайло Уммахонининг Ҳайдарбод шахрида истиқомат қиласаётган 510 йиллик мўгуллар оиласас» жамиятининг бош котиб яхон Зинёвиддин Тусийнинг республиками Президентига мактуби ва Ислом Каримовнинг ўша мактубга жавоби, шунингдеги сунгити Қамчибек Кенжек қўйидаги мақоласида шу тарихнинг бир учини чиқарди.

шаш қилдириб, эринмай таърифлаб, изоҳлаб борарди...

Аёллар сайроғлари, тошқовузларни, саҳна ўринларини кўриб (аблатта энди улар тархий, тош ёдгорликларга вайланган), ҳинд классига адаби Робиндрантас Ҳаккорунинг (биз якин-якимда унни Робиндрантас Тагор деб атаб энди) машҳур «Ташна тошлари» хикоясини эслаб кетдим. Назаридан хикоя айлан шу жойда мана бу тош қасларда кечкян ҳаёт ҳақида ёзилган дай туолди. Асар қархарони ҳавоси димиқкан махфий хуқуқлардан, тош устунар орасидан ўтиб, тошқовузлар бўйда хеълан аллакандай сирли ошушига: қизлар — канизакларнинг дам шўх қўйириклари, дам оху нолалари, сөғр садоларни зеб-зинлатади, кимматлашади тақинчаларнинг нағиб жараёнини эшигтандай бўларади. Мен ҳам ҳозир гуе анни шу ҳолатга тушиб коплангандай, кўз олдишдан бу ерларда кечирғлан шоҳона ҳаёт, қайфу сафолар, раққосаларнинг минг муком билан хиром этишлари ўта бошлари. Чиндан ҳам агар манави муззаба тош устунарда тил билганида не-не бое-ходисаларни сўзлаб, қанчандан-канча гаройб сиру-асрорларни ошкор килиб берган бўларди...

Калья идорасида бизни Дили Гехлот шарофа-ти билан мўжказигина чинни финжонда широҷий билан меҳмон имлиши.

ҲИЕВИДДИН ТУСИЙНИНГ ҲИКОЯ килишича, бобурйилардан бўлган сунгит Ҳиндистон хотоли Баходиршоҳ II 1858 йилни инглизлар томонидан Бирмага умброд сурғон килинганида у билан Зийнат Малҳад истихотни ва ўша хотинидан тутғилган ўтиб Жавон Бехт бирга кетишган. Баходиршоҳ II 1862 йил 7 ноъбер, жума кунининг номозаси аспир махалда кўтарилиган. Хотини ва ўтилининг кисмати номалмай. Дехляда қолган хотинларидан бирни Ишрат Махалдан Мирза Кўбуш имшли ўтиб бўлган. (Чин имси кейнайчалини Курейш бўлбіл ўзгариб кетган. Унинг яни Мирза Кўбушнинг ўтиби — Мирза Абдулла, унинг ўтиби Мирза Фағировнинг ўтиби ўтиби Мирза Юсуф 18 ўшида вафот этган. Ҳусн Жаҳонро ва Лайлой Уммахони имшилар бўлган. Зинёвиддин Тусий — Лайло Уммахонининг тўғичимлини.

— Баходиршоҳга инглизлар котта бавозим ва машида ваъда килишган, лекин мөхоммад ҳам ҳаракатига бош бўлиб, — деб ҳикоясида давом этиди Зинёвиддин Тусий, — мустамлакаларига қарши курашган. Шундан ўеин инглизлар Баходиршоҳга ва унинг авлодларини батомом кириб ўтиганини пойига тушшиган. Ота-боболарни муборийлар, баходиршоҳлар авлоди эканлигини ўзок йиллар, Ҳиндистон озодликка эришганини мавзудга ташланган, ўтиб шаҳрига ўтиб кетган. Анича юргач, шаҳардан четлаб, Андиконнинг Боянишмалолидаги янги маҳалларидан бошлаб кетди. Анча юргач, шаҳардан четлаб, Осмонгир (баландланған ўтилар) деб атаб. Бу жойини Осмонгир (баландланған ўтилар) деб атаб. Кельшарини, коттексимон ўйлар экан. Тусийлар шаҳардан топалликнинг шундоксина куршовида кад қўтрган, пастда-ғарби шимолда Ҳайдарбод обод шаҳри, ҳатто Қор минор ёдғорлиги ҳам яқилдиган турарди.

Зинёвиддин Тусий, унинг ўтилари, жинянлари бинан шуди ҳурамлики билан кутуб олиниб, мөхоммонхонага олиб кириши. Ўйдаги жиҳозлар, тутумларга қараб, Тусийларнинг ўти ҳол оиласидар сирасидан эканлигини пайх мумкин эди. Бу ерда кўп ўтирмадик. Оқат сөвб қолади, дейишшиб, емакнага бошлышади. Шу ерда боз Тусийларнинг мухтарларни онаси, бобурйиларнинг табарузи қизи Лайлой Уммахони билан кўришидик. Она ўғилларини акси ўларок оқ юзли бўлиб, истараси исиси, жуда нуроний эди. Барвастагина, ўшигига сарвқад, соҳибжамол аёл бўлганилиги сезилиб турди. Юзларида ёзин ҳам кўзларни сўзлари дона-дона. 75 ўшида экан, лекин ёзин ҳам айн бардам. Инико ѡтрасидеги холи бўлмаси унни ўзбекларни оларидан фарқлашади.

— Ўзбекистонни, Андиконни бир кўришини орзу килариди, — деди улардага хос меҳр ва илмиши билан. Овозни сал тирилди. Назаримда Она ҳам бугунгидай учрашувни ўзок йиллар кутган, ҳуандай кигланади. Шу хотини ва яна башоҳи бъалы мулҳозаларини телеграммга солиб Президентини А. Каримовга юборомкини ўтишнини айтди, боз килиб турарди.

Оқатланишига дахлихонанинг ҳинд хотинларига хос сўрисимон сунасига жойи килишган экан.

Онни килиб турарди. Ҳиндистон таомлари рўйхатидан юнг олан бу оқат — палов деб атадар, унинг пишириш усуллари бир хил бўлса, турнирни мурасимларидан сўзларни билан килишган бўлди. Ахбарни килиб турарди.

— Бирима истиғам ва таълифим бор — Бобур номи билан болглаб қадриятлар доринишини очсангизлар яхши бўларди, — деди у. — Бу сизларнинг ҳозирги милий мафкура яратишни суратларга олиб кетишни мурасимларидан сўзларни билан килишган бўлди.

Сизларнинг иккиси сўзларни билан килишган бўлди. Ахбарни килиб турарди.

— Яна бир истиғам ва таълифим бор — Бобур номи билан болглаб қадриятлар доринишини очсангизлар яхши бўларди, — деди у. — Бу сизларнинг ҳозирги милий мафкура яратишни суратларга олинди.

Тамадди килиб бўлганимиздан сунг ичкариянинг ҳаммаси, хизмати бор эди 1962 йили Баходиршоҳ II вафотининг 100 йиллиги хотирланганда бозимизни мағаруф кўтариб чиқдик. Ўзимдан хабар бериб, «Мен Баходиршоҳ авлодиданман, дедим баралла, фэрх билан... Тўғри, биз, — шоҳлар авлоди ҳозир унча бойдадавлат эмасмиз, лекин улуг бобурйилар авлодига мансуб эканлигинидан, ўти ватанимизда яшётганимиздан баҳтийер.

Зинёвиддин Тусий Бобур таваллудининг 510 йиллик муносабати билан Ўзбекистондаги ўтадиган тантаналарда қатнашни шиитлеки борлигини изҳор килиди. Шу хотини ва яна башоҳи бъалы мулҳозаларини телеграммга солиб Президентини И. Акаримовга юборомкини ўтишнини изҳор килиши.

Шарқ кўлъемалари бўлуми мудири калта соқолли, сочиникидан соқолининг оқи кўп, ўрта бўйли 55-60 юйлардаги профессор Раҳмат Алихон Бобур, девони ва «Бобурноманинг нобё кўлъемаларини бигза ифтихор билан кўрсатар экан, бу иккада кўлъемаларидан фәқат Британия музейида бор холос, деб таъкидлаб кўйди.

Бўлима кўрбіл турган темурйилар ва бобурйиларнинг суратлари хинд рассомларни тононидан мөхр-муҳаббат билан ниҳоятда гўзларни сизлайди. Ахбарни килиб турарди.

— Шарқ кўлъемалари изҳор килиб турарди. Ҳиндистоннинг кори чойн дунёга машиҳур билан ўзлари чойни жуда кам истеъмод килишади.

Ҳиндистоннинг калта-қалта қарши курашни килишади. Ҳиндистоннинг ҳаммаси, хизмати бор эди.

— Ҳиндистоннинг калта-қалта қарши курашни килишади. Ҳиндистоннинг ҳаммаси, хизмати бор эди.

— Ҳиндистоннинг калта-қалта қарши курашни килишади.

— Ҳиндистоннинг калта-қалта қарши курашни килишади. Ҳиндистоннинг ҳаммаси, хизмати бор эди.

— Ҳиндистоннинг калта-қалта қарши курашни килишади.

</div

ҲАДОЛЛИККА ЧОРЛОВ

СТЕБДОДЛИ КОМПОЗИТОР Мустафо Бафров Узбекистон халқ шоир Абдул Ориповнинг «Ҳаҳ дафтари»га икрган айрим шеъларни асосида оратория ёзиб, уни «Ҳажнома» деб атади. Яхнада республика радиоси орқали иш бор инграган тинглаб борилади.

Халқимиз Абдул Ориповнинг «Ҳаҳ дафтари» асарини пайгамбаримиз ҳадисаларининг чуңур бадий ифодаси сифатидан кутуб олди.

Ўзининг шундак бўлади: яхши асарни қанча кўп ўнисанг, худуди оҳанрабек сени ўзига тораверади.

Қайта-қайта ўзиган сари унинг янги кирадарлари очилини, фикринг тобора ёришади. Мен бу асарга шеълар туркуми ёзмас, балки кагта бир достон ёки шеъларни деб қарардим. Чунки бунда маълум мавзу, йўналлиш, воқеаандлик, ёркак образлар бор. Ана шулар ўртасида узив борланиши ягона бир мағтиж, яхшилтиш мавжуд. Одатда шеърни гапнир бўлмайди, уни фикрни ўқиш керак, дейдилар.

Мен бу фикрга юшилмайман. Яхши шеърни гапнир берса бўлади. Ўзбек шеъриятида, янги босич, янги бир йўнални бўлган. Ҳажнома ана шувлай асарларидан.

Шубҳасиз, А. Орипов «Ҳаҳ дафтари»ни єзишсан аввал руҳан ва маънан жийдий ҳозирлик кўрди. Қуръони карим ҳамда пайгамбаримиз ҳадисаларини, ўндан чуқур тағфуқур, бекеис бират ва ёхимат мактабини ўти. Таборук масканда, ўнданномозгоҳи одамлар дилида, ҳаёлда нималар кечетганини ёси этишга истилди. Маккам Мунавварга бориш наисб этганидан боши осмонга етган адаб кўнглилар шеъларни Оллохонинг ўзи солди.

Мустафо Бафровнинг «Ҳажнома» ораторияси қадимиид узгулчиликни мунглини нолоси билан бошланади. Нола олислардан ёзилтилиб, тобора ўнинлашаверади. Бу — ҳаж сафарига ўй олган карвонининг мусикий садоси, мусикий манзараси. Ву — Ҳаъбатулла — оллоҳ Таолоға илтикоси. Оллоҳ Таоло олдидағи бурчларини бажаргани, Қазбатуллони тавоб этгани, мадд сўргаран келайтган ҳалқ садоси. Босин, вазмин, ични бир түғён билан йўргилган мусикий оҳанглар остида яхконан хонанданинг ёлбориб, мадд сўргаран ҳазин ва муғлини нолоси тинглочига дилини ёзиб юборгудек бўлади. Бу илтико нидосига жавобан халқи хори унни кувватлаб:

«Оллоҳ, оллоҳ, ё Қазбатуллоҳ, — деган нақрат билан жавоб бериб туради. Ву

Композитор туркумдаги шеълар орасидан «Она» шеърни танлаб олган бежис ёзмас. Мусикий иккода бир қисми иккичи қисмга қарама-қарши кўйиш орқали виддият, драматик ҳолатни кескинлаштириш усулини мавжуд. Бу билан оҳанглар ранг-баранлигига эршилди. Айни ўринда она образи мунаддас сиймада сифатидан илоҳийлаштирилди. Жаннат оналар пойицидир, унинг пойига тиз чўк, тавоб қили, кўзга сурт, ўнгин кўлларин, деб нидо қиласи Матлуба Даҳабеона ўз Муножотида. Зеро, онадар ибодати ҳар нарсадан мұнжалас, буюқлар ва улар ибодатигина ижобат топур. Факат ўз турфай озамот ўз гуноҳларидан форин бўлади, деган гоя ётади бунда. Бу лирик чекиниши оғаннинг мусикий маддиси, унни ёззасида ифодасидир. Композитор бу қисми чинчакам ўзек ҳалқ кўйлари ўзида, миллий мусикия руҳидаги аратади. Шунинг учун она мұхаббати каби самимий, покизинг.

Шуғайни кисим «Ибрат» деб аталиб, у ҳазрат Пайгамбар мавзузига ўтища бир дебочадир. Бадий сўз устаси икросида «Ибрат» шеърда ўйлади. Шунни айтни кераки, композитор бундан вакътларда шеърнинг ўзидан, бадий ўйидан маҳорат билан фойдаланаади. Мусикия шеърни тўлдириб боради. Оркестрининг гулдорус овози остида Пайгамбар мазвуи бошлалади. Бу қисм блоклик, удуворлик, мұнжалас бори руҳига сурориган. Ўнда Пайгамбар сиймоси мусикий таъкид этилди. Мусикий мазвуи ривожланниб. Ўзининг ёнг юксак нұктасига кўтарлиди. Айни ўринада Махмуд Иўлодшев ва Ҳуршид Ҳасанов ўзига хос иштедид билан ижорати этилди.

Оратория яна ўзининг иль мавзузига ўтади. Охиста мусикий оҳанглар ёзитилди. Ҳаж ижобат бўлади. Ахли мусумонлар Ҳаждан қайтмоқда, карвон қайтмоқда. Ўзининг овози нутқиди:

Ҳаҳ, деб нина билан тогларни қаздия,
Бандама, рост ўйдан гоҳида ёздин.
Тавбаминг изори — шу шеъри ёздин,
Ассалому алейх, ё Мұхаммад.
Ассалому алейх, ё Ахмад.

Ораториядаги шеърий қисмларни ўқитган бадий сўз устаси Дилсара Бобохонова ва Олимий Ҳайдаров ўз истедодларини яна бир бор намойиш қилганлар.

«АРОФАТ». Ораториянинг бу қисмига киёмат-хўйининг мусикий манзараси деб қарардид. Саҳнада келган ҳалқ оқими худди денгиз тўлқинидек қалғади. Ширн ибодат билан айтганда: «Олам уммон бўлса, меҳроби шунда». Бунда на мильлат, на ирқ, на тил бор. Ҳаммани бир ётиқод бирлаштирган. Ҳалқ оқими саҳнада, Оллоҳ деб илтижога отилди. Оркестр мұнжаласидан қандайдир газлаён, тўс-тўполондан дарсан беріб, ташвиши оҳангларни инграйди. Мусиқа шиддат билан кескин ривожланниб боради, ахлоҳиносига кўтарилишини ўзининг ёнг юксак нұктасига, азигига чиқади. Тўсатдан оркестр садоси тиради. Ҳаёт тұхтагандек сункунат чўклиди. Бу намоз бошланиши олдидағи сункунат эди. Бу дакиқаларда саҳнадага бори қўшишга ҳозир турган одам-

бозорида кескин ривожланниб.

Ораториянинг бу қисмига киёмат-хўйининг мусикий манзараси деб қарардид. Саҳнада келган ҳалқ оқими худди денгиз тўлқинидек қалғади. Ширн ибодат билан айтганда: «Олам уммон бўлса, меҳроби шунда». Бунда на мильлат, на ирқ, на тил бор. Ҳаммани бир ётиқод бирлаштирган. Ҳалқ оқими саҳнада, Оллоҳ деб илтижога отилди. Оркестр мұнжаласидан қандайдир газлаён, тўс-тўполондан дарсан беріб, ташвиши оҳангларни инграйди. Мусиқа шиддат билан кескин ривожланниб боради, ахлоҳиносига кўтарилишини ўзининг ёнг юксак нұктасига, азигига чиқади. Тўсатдан оркестр садоси тиради. Ҳаёт тұхтагандек сункунат чўклиди. Бу намоз бошланиши олдидағи сункунат эди. Бу дакиқаларда саҳнадага бори қўшишга ҳозир турган одам-

бозорида кескин ривожланниб.

Ораториянинг бу қисмига киёмат-хўйининг мусикий манзараси деб қарардид. Саҳнада келган ҳалқ оқими худди денгиз тўлқинидек қалғади. Ширн ибодат билан айтганда: «Олам уммон бўлса, меҳроби шунда». Бунда на мильлат, на ирқ, на тил бор. Ҳаммани бир ётиқод бирлаштирган. Ҳалқ оқими саҳнада, Оллоҳ деб илтижога отилди. Оркестр мұнжаласидан қандайдир газлаён, тўс-тўполондан дарсан беріб, ташвиши оҳангларни инграйди. Мусиқа шиддат билан кескин ривожланниб боради, ахлоҳиносига кўтарилишини ўзининг ёнг юксак нұктасига, азигига чиқади. Тўсатдан оркестр садоси тиради. Ҳаёт тұхтагандек сункунат чўклиди. Бу намоз бошланиши олдидағи сункунат эди. Бу дакиқаларда саҳнадага бори қўшишга ҳозир турган одам-

бозорида кескин ривожланниб.

Ораториянинг бу қисмига киёмат-хўйининг мусикий манзараси деб қарардид. Саҳнада келган ҳалқ оқими худди денгиз тўлқинидек қалғади. Ширн ибодат билан айтганда: «Олам уммон бўлса, меҳроби шунда». Бунда на мильлат, на ирқ, на тил бор. Ҳаммани бир ётиқод бирлаштирган. Ҳалқ оқими саҳнада, Оллоҳ деб илтижога отилди. Оркестр мұнжаласидан қандайдир газлаён, тўс-тўполондан дарсан беріб, ташвиши оҳангларни инграйди. Мусиқа шиддат билан кескин ривожланниб боради, ахлоҳиносига кўтарилишини ўзининг ёнг юксак нұктасига, азигига чиқади. Тўсатдан оркестр садоси тиради. Ҳаёт тұхтагандек сункунат чўклиди. Бу намоз бошланиши олдидағи сункунат эди. Бу дакиқаларда саҳнадага бори қўшишга ҳозир турган одам-

бозорида кескин ривожланниб.

Ораториянинг бу қисмига киёмат-хўйининг мусикий манзараси деб қарардид. Саҳнада келган ҳалқ оқими худди денгиз тўлқинидек қалғади. Ширн ибодат билан айтганда: «Олам уммон бўлса, меҳроби шунда». Бунда на мильлат, на ирқ, на тил бор. Ҳаммани бир ётиқод бирлаштирган. Ҳалқ оқими саҳнада, Оллоҳ деб илтижога отилди. Оркестр мұнжаласидан қандайдир газлаён, тўс-тўполондан дарсан беріб, ташвиши оҳангларни инграйди. Мусиқа шиддат билан кескин ривожланниб боради, ахлоҳиносига кўтарилишини ўзининг ёнг юксак нұктасига, азигига чиқади. Тўсатдан оркестр садоси тиради. Ҳаёт тұхтагандек сункунат чўклиди. Бу намоз бошланиши олдидағи сункунат эди. Бу дакиқаларда саҳнадага бори қўшишга ҳозир турган одам-

бозорида кескин ривожланниб.

Ораториянинг бу қисмига киёмат-хўйининг мусикий манзараси деб қарардид. Саҳнада келган ҳалқ оқими худди денгиз тўлқинидек қалғади. Ширн ибодат билан айтганда: «Олам уммон бўлса, меҳроби шунда». Бунда на мильлат, на ирқ, на тил бор. Ҳаммани бир ётиқод бирлаштирган. Ҳалқ оқими саҳнада, Оллоҳ деб илтижога отилди. Оркестр мұнжаласидан қандайдир газлаён, тўс-тўполондан дарсан беріб, ташвиши оҳангларни инграйди. Мусиқа шиддат билан кескин ривожланниб боради, ахлоҳиносига кўтарилишини ўзининг ёнг юксак нұктасига, азигига чиқади. Тўсатдан оркестр садоси тиради. Ҳаёт тұхтагандек сункунат чўклиди. Бу намоз бошланиши олдидағи сункунат эди. Бу дакиқаларда саҳнадага бори қўшишга ҳозир турган одам-

бозорида кескин ривожланниб.

Ораториянинг бу қисмига киёмат-хўйининг мусикий манзараси деб қарардид. Саҳнада келган ҳалқ оқими худди денгиз тўлқинидек қалғади. Ширн ибодат билан айтганда: «Олам уммон бўлса, меҳроби шунда». Бунда на мильлат, на ирқ, на тил бор. Ҳаммани бир ётиқод бирлаштирган. Ҳалқ оқими саҳнада, Оллоҳ деб илтижога отилди. Оркестр мұнжаласидан қандайдир газлаён, тўс-тўполондан дарсан беріб, ташвиши оҳангларни инграйди. Мусиқа шиддат билан кескин ривожланниб боради, ахлоҳиносига кўтарилишини ўзининг ёнг юксак нұктасига, азигига чиқади. Тўсатдан оркестр садоси тиради. Ҳаёт тұхтагандек сункунат чўклиди. Бу намоз бошланиши олдидағи сункунат эди. Бу дакиқаларда саҳнадага бори қўшишга ҳозир турган одам-

бозорида кескин ривожланниб.

Ораториянинг бу қисмига киёмат-хўйининг мусикий манзараси деб қарардид. Саҳнада келган ҳалқ оқими худди денгиз тўлқинидек қалғади. Ширн ибодат билан айтганда: «Олам уммон бўлса, меҳроби шунда». Бунда на мильлат, на ирқ, на тил бор. Ҳаммани бир ётиқод бирлаштирган. Ҳалқ оқими саҳнада, Оллоҳ деб илтижога отилди. Оркестр мұнжаласидан қандайдир газлаён, тўс-тўполондан дарсан беріб, ташвиши оҳангларни инграйди. Мусиқа шиддат билан кескин ривожланниб боради, ахлоҳиносига кўтарилишини ўзининг ёнг юксак нұктасига, азигига чиқади. Тўсатдан оркестр садоси тиради. Ҳаёт тұхтагандек сункунат чўклиди. Бу намоз бошланиши олдидағи сункунат эди. Бу дакиқаларда саҳнадага бори қўшишга ҳозир турган одам-

бозорида кескин ривожланниб.

Ораториянинг бу қисмига киёмат-хўйининг мусикий манзараси деб қарардид. Саҳнада келган ҳалқ оқими худди денгиз тўлқинидек қалғади. Ширн ибодат билан айтганда: «Олам уммон бўлса, меҳроби шунда». Бунда на мильлат, на ирқ, на тил бор. Ҳаммани бир ётиқод бирлаштирган. Ҳалқ оқими саҳнада, Оллоҳ деб илтижога отилди. Оркестр мұнжаласидан қандайдир газлаён, тўс-тўполондан дарсан беріб, ташвиши оҳангларни инграйди. Мусиқа шиддат билан кескин ривожланниб боради, ахлоҳиносига кўтарилишини ўзининг ёнг юксак нұктасига, азигига чиқади. Тўсатдан оркестр садоси тиради. Ҳаёт тұхтагандек сункунат чўклиди. Бу намоз бошланиши олдидағи сункунат эди. Бу дакиқаларда саҳнадага бори қўшишга ҳозир турган одам-

бозорида кескин ривожланниб.

Ораториянинг бу қисмига киёмат-хўйининг мусикий манзараси деб қарардид. Саҳнада келган ҳалқ оқими худди денгиз тўлқинидек қалғади. Ширн ибодат билан айтганда: «Олам уммон бўлса, меҳроби шунда». Бунда на мильлат, на ирқ, на тил бор. Ҳаммани бир ётиқод бирлаштирган. Ҳалқ оқими саҳнада, Оллоҳ деб илтижога отилди. Оркестр мұнжаласидан қандайдир газлаён, тўс-тўполондан дарсан беріб, ташвиши оҳангларни инграйди. Мусиқа шиддат билан кескин ривожланниб боради, ахлоҳиносига кўтарилишини ўзининг ёнг юксак нұктасига, азигига чиқади. Тўсатдан оркестр садоси тиради. Ҳаёт тұхтагандек сункунат чўклиди. Бу намоз бошланиши олдидағи сункунат эди. Бу дакиқаларда саҳнадага бори қўшишга ҳозир турган одам-

бозорида кескин ривожланниб.

Ораториянинг бу қисмига киёмат-хўйининг мусикий манзараси деб қарардид. Саҳнада келган ҳалқ оқими худди денгиз тўлқинидек қалғади. Ширн ибодат билан айтганда: «Олам уммон бўлса, меҳроби шунда». Бунда на мильлат, на ирқ, на тил бор. Ҳамм